

VERBINDING

**Culturele activiteiten
geven kleur aan de
sleur van alledag**

INTERVIEW

2

**Ik ben een beetje
streng als Kenneth
later in de les komt**

IN GESPREK

3

**Improvisatiefestival
Mens en Muziek**

ARTIKEL

4

**Training
Antroposofie
en Werk**

AANKONDIGING

5

**Michaelshoeve
zoekt gezinsouders**

VACATURE

6

**Sociaaltherapeutische werkplaatsen dragen bij aan een
nieuwe muziekcultuur en willen de aarde laten zingen!**

40 Jaar Choroi-impuls

Door Eric Speelman

De Choroi-muziekinstrumentenbouw bestaat dit jaar 40 jaar! Op dit moment zijn er ongeveer 200 mensen die dagelijks aan de productie van deze bijzondere instrumenten werken. Naast instrumentenbouw heeft de Choroi-impuls nog meer doelen: kwalitatieve sociaaltherapeutische dagbesteding, het onderzoeken van een nieuwe muziekcultuur, het ondersteunen van de genezende werking van de muziek door onderzoek en instrumentbouw.

Bernard Lievegoed benadrukte meerdere malen dat de antroposofische instellingen als het ware cultuureilanden zijn, waarvan een vernieuwende werking uit kan gaan.

Na enkele gesprekken met Bernard Lievegoed heeft Norbert Visser samen met zijn vrouw Carolien het initiatief genomen om zo'n sociaal-cultureel initiatief te verwelkomen. Scorlewald ontstond, een woon-werkgemeenschap voor mensen met een verstandelijke beperking of een sociale problematiek. In de zoektocht naar zinvol werk kwam ook de wens om kwalitatieve zinnvolle producten te combineren met een culturele impuls. De Choroi-muziekinstrumentenbouw ontstond. Niet de bouw van uitgevormde traditionele instrumenten, maar de zoektocht naar een nieuwe expressieve klankenwereld stond centraal. Instrumenten die op de spelers en toehoorder een vernieuwende werking zou kunnen hebben. In deze zoektocht werd de grote kracht van muziek beleefbaar en werd de therapeutische werking van de muziek bevestigd.

In de afgelopen 40 jaar ontwikkelde het instrumentarium zich gestaag. Vele vragen uit de muziektherapie en muziekpedagogie leidden tot nieuwe ontwerpen.

Het Scorlewald-ensemble

Het muziekleven heeft een centrale plaats in de 'leef-werkgemeenschap Scorlewald'.

Vanaf het prille begin werden de nieuw ontwikkelde Choroi-muziekinstrumenten ingezet in de therapie en in het Scorlewald ensemble. Het is een fantastische belevenis om de Scorlewaldbewoners met deze instrumenten in hun orkest te horen spelen. Door de jaren heen werd het instrumentarium steeds verder uitgebreid. Het begon met een aantal lieren: kleine harpachtige snaarinstrumenten, die oorspronkelijk door Gärtner en Pracht waren ontwikkeld. In de Choroi-werkplaatsen werd een ander model ontwikkeld met een stralende, heldere klank. Met de ontwikkeling van de Choroi-lier werd meteen duidelijk dat van een heel ander klankideaal werd uitgegaan. In plaats van een warme volle klank, staat bij Choroi juist de heldere maar ook transparante en ruimtelijke klank centraal.

Een aantal jaren later kwamen de fluiten erbij. Deze instrumenten waren ook duidelijk anders ontwikkeld dan de traditionele solistische blokfluit. Door hun speciale vormgeving is hun klank uitermate geschikt voor het musiceren met grote groepen.

De slaginstrumenten maakten het orkest nog vollediger: blaas, snaar en slaginstrumenten vormen als het ware het 'denken voelen en willen' van het orkest. Vanuit deze basis kon het ensemble groeien en een steeds groter repertoire behoorde tot de mogelijkheden. Gedurende al deze jaren heeft het Scorlewald orkest een ideale mogelijkheid geboden om de nieuw ontwikkelde instrumenten uit te testen in composities en improvisaties.

Wereldwijde verspreiding

De kwaliteit van de Choroi-instrumenten bleef niet onopgemerkt. Er kwamen steeds meer vragen van therapeuten en leerkrachten. De Choroi-fluiten bieden nog steeds een ideale klank voor het klassikale fluitspel en worden dan ook nagenoeg op alle vrijescholen ter wereld toegepast. Is het niet fantastisch dat de medewerkers van de Zweedse fluitenwerkplaats ondanks hun handicap producten in de wereld zetten die een geweldige basis vormen voor de muzikale ontwikkeling van vele kinderen over de hele wereld!

Half maart kwamen de werkplaatsleiders van de sociaaltherapeutische Choroi-werkplaatsen in Zwitserland samen in hun halfjaarlijkse overlegorgaan: 'de internationale Choroi-Baurat'. Muziekinstrumentenbouwers op zoek naar toekomstmuziek! Wat brengt deze mensen samen en wat zijn hun vragen? Centraal staat de vraag in hoeverre onze sociaaltherapeuti-

sche werkplaatsen een bijdrage kunnen leveren aan deze vernieuwende muziekipuls. Wat voor muziekinstrumenten vragen musici, therapeuten, kinderen en volwassenen van nu, welke klanken beantwoorden aan hun innerlijke muziekvoorstelling en beleven. Hoe maken we deze onhoorbare voorstelling hoorbaar! Kunnen we in de instrumentale klank de kwaliteiten van het gebruikte materiaal hoorbaar maken en de materie laten zingen?

"Hoe kan ik mij oplossen en toch mijzelf blijven vroeg het hout.

Geef je aan de toon antwoordde de bouwer en hij greep zijn beitel!"

(uit het boek 'Het mysterie van de toon' door Norbert Visser (1919-2003), initiator van de Choroi-impuls)

Alle materie was eens toon, hoe kunnen we deze toon uit haar betovering verlossen. "Geen materie zonder geest, geen geest zonder materie", schrijft Steiner in zijn Wahrspruchworte. Er wordt door de bouwers en musici die op deze conferentie aanwezig zijn intensief gesproken over trilling en resonantie, spanning, elasticiteit, materiaalklank, ruimteklink, toonbeweging en hoe deze elementen in de instrumenten uiteindelijk naar de voorgestelde klank kunnen leiden. Vele fenomenologische klankproeven worden bestudeerd, maar ook nieuw ontwikkelde instrumenten worden voorgesteld, kritisch bekeken en uitgebreid getest.

Met veel plezier wordt samen met een aantal musici gemusiceerd en worden oefeningen uit de praktijk van de muziektherapeut en muziekdocent gedaan. Zo kunnen de bouwers zelf beleven hoe geschikt de tot nu toe ontwikkelde instrumenten zijn die in de werkplaatsen geproduceerd worden. In deze Choroi-Baurat passeert werkelijk de gehele muzikale mens de revue, zowel wat betreft de pedagogische de therapeutische als ook de uitvoerende aspecten. Hier wordt steeds weer de aanzet gegeven om met de muziekvernieuwingsimpuls verder te gaan!

Choroi in muziekpedagogie en therapie

"Ohne Musik kann niemand leben" begint Rüdiger Grimm in het geleidewoord van het zeer aan te bevelen boek: 'Musik in Pädagogik und Therapie' uitgegeven door Gerhard Beilharz. Dit boek is een bundeling van artikelen, geschreven door diverse musici, pedagogen en therapeuten die, vanuit de antroposofie geïnspireerd, werken aan een nieuwe muziekcultuur. In het boek vind je diverse beschrijvingen over hoe o.a. Choroi-instrumenten een dankbare toepassing vinden in het 'Erziehen und Heilen durch Musik'.

Muziekpedagoog Michael Deason Barrow schrijft bijvoorbeeld een stuk in dit boek over het belang van de wereldmuziek voor het opgroeiende kind. Hij reist de wereld af met zijn workshops, waar hij o.a. met Choroi instrumenten zijn vernieuwende ideeën over muziekpedagogie een ontwikkelingskans probeert te geven. Zoals Bela Bartok probeerde aan te sluiten bij de traditionele volksmuziek en deze op een verrassende wijze wist te metamorfoseren in inspirerende moderne composities, sluit ook Deason Barrow aan bij de volksmuziek, maar dan veelal wereldmuziek uit alle uithoeken! Juist in een multiculturele samenleving kan de rijkdom van de muziek uit andere culturen een inspiratiebron zijn en mogelijkheden bieden om tot nieuwe creaties en een nieuw muziekbeleven te komen. Binnen de muziekpedagogie en muziektherapie wordt veel gebruik gemaakt van deze bron. De metamorfose naar een 'hogere plan' is niet alleen afhankelijk van de creativiteit van de componist / arrangeur, maar wordt ook sterk bepaald door het gebruikte instrumentarium. Juist hier komen de Choroi-instrumenten goed tot hun recht. Deze instrumenten zijn veelal ontwikkeld uit een directe therapeutische of pedagogische vraag. Een instrumentale klank, die aansluit bij de innerlijke klankbeleving of klankbehoefte en de muzikale mens in beweging kan brengen.

Lees verder op pagina 5.

Benedictus lamineert een Choroi-pauk
(foto: Choroi Holland)

Culturele activiteiten als 'voedsel voor de ziel'

Ellen Gunster (1959) werkt 16 jaar in Camphill Gemeenschap Christophorus. Kunst en cultuur zijn voor haar dagelijks werk. Ze is vaak kunstzinnig bezig, zowel voor zichzelf, als met en voor anderen; ze zingt in een koor, speelt verschillende blokfluiten, speelt af en toe tijdens een jaarfeestviering en heeft altijd wel een aquarel op de ezel staan.

Ellen Gunster: Feesten moeten voor kinderen herkenbaar zijn (foto: Alexandra Buijsman)

Door Alexandra Buijsman

Ellen herinnert zich van thuis het knutselen voor de jaarfeesten, de gezelligheid en de wandelingen naar het bos, haar eigen fantasierijke toneelspel en het leren blokfluit spelen. Ze speelde daarmee graag in een ensemble en vond op de vrijeschool die ze volgde, vooral de creatieve vakken en historische samenhangen interessant. Als hobby ontdekte zij het grafisch ontwerpen en kalligrafieren. Ze wilde op haar 16e grafisch ontwerper worden, solistisch en creatief, maar toen ze een beeldend beschreven tekst over kinderdagcentrum Huize Thomas onder ogen kreeg, werd ze nieuwsgierig en ging haar sociale stage lopen in de heilpedagogie. Ze vond het er bijzonder en ze ging ook vakantiewerk doen op de Michaëlshoeve. Ter afsluiting van de vrijeschool schreef ze haar eindwerkstuk over muziektherapie en bracht daarvoor een bezoek aan Camphillgemeenschap Christophorus, niet vermoedend dat dit later haar woon- en werkplek zou worden.

Kleuren in de verschillende jaargetijden

Toen haar keus voor de opleiding muziektherapie niet kon, solliciteerde Ellen op Zonnehuizen Veldheim Stenia. Dokter Schatborn liet persoonlijk weten haar nog te jong te vinden. Ze zocht verder en kwam begin jaren '80 terecht op de Heijgraaff in Woudenberg. Ellen miste het kunstzinnige en de ritmische vormgeving in het werk. Alles was daar gericht op de dagelijkse hygiëne en zorg. De radio en televisie stonden vaak aan en meer dan wandelen met cliënten, werd niet ondernomen. Vanuit haar vakantiewerk wist ze hoe het anders kon en zo keerde ze terug naar de Michaëlshoeve. De visie van de gezonde kern in ieder mens sprak haar erg aan; ze merkte dat dit uitgangspunt 'geleefd' werd en werkzaam was. Na zeven jaar werken in de zorg had Ellen behoefte aan een heroriëntatie en vertrok naar Duitsland, naar Bad Boll, om daar op het "Seminar für Heilpädagogik" het zogenaamde '4e jaar' te volgen. Dit was vooral voor haar eigen ontwikkeling belangrijk. Ze genoot er niet alleen van de lesstof, de helft kunstzinnige vakken, maar ook van de lange wandelingen. Tijdens de zeer intensieve dagopleiding leerde ze schilderen volgens de methode Wagner (uitgaande van de beweging van de kleur), zong veel en speelde in een lierorkest. Ze woonde dat jaar intern en met haar medecursisten leefde ze in gemeenschap. Ook waren er allerlei extra activiteiten die spontaan georganiseerd werden, zoals boekbinden en het beschilderen van zijde. Het verbaasde haar dat ze daarnaast tijd genoeg voor zichzelf overhield. Ter afsluiting deed ze een kunstzinnig onderzoek naar de kleuren in de verschillende jaargetijden aan de hand van bomen.

Opleiding voor kunstzinnige therapie

Vanuit Bad Boll solliciteerde Ellen naar verschillende antroposofische zorginstellingen. Haar vooroordeel dat je in een Camphillgemeenschap teveel privacy moest inleveren, zette ze overboord bij het horen van vele enthousiaste verhalen. Toen ze de sprong waagde, had dat als bijkomend voordeel dat ze meteen huisvesting kreeg, want alle medewerkers woonden intern. In Camphillgemeenschap Christophorus kreeg Ellen

een groep van vier meisjes onder haar hoede, zelf woonde ze ernaast. Met elkaar vormden ze een soort gezin. Ze aten samen met de twee andere groepen in het huis (totaal zo'n 24 personen). En ook het ritueel van de ochtendzang en de ochtendkring gebeurde per huis. Dagelijks begonnen alle medewerkers om half zeven, lazen de wekelijkse bijbeltekst en spraken de komende dag door. Daarna liep de één met een blokfluit door het huis kinderen wakker te maken, maakte een ander het ontbijt klaar en anderen hielpen de kinderen met wassen en aankleden. Het werk hield pas op als de kinderen om negen uur 's avonds weer in bed lagen. En dan was er vaak nog een huisavond of bijbelavond. Het was een hele omschakeling toen de CAO werd ingevoerd en de medewerkers in wisselende diensten gingen werken. Veel rituelen konden toen niet meer worden volgehouden. Uiteindelijk heeft Ellen maar twee jaar fulltime als groepsleidster gewerkt. Tenslotte verlangde ze ernaar er iets anders naast te doen, voor zichzelf. Het werd de opleiding voor kunstzinnige therapie, de Wervel in Zeist. Ze was één van de eersten in Christophorus die parttime ging werken. Toen ze in 1994 afstudeerde, vertrok juist de coördinator van de culturele kring en werd zij in een verkiezing verkozen tot opvolger, zonder daarbij zelf aanwezig te zijn! Het kwam voor haar precies op het goede moment en zo kon ze, meteen na de Wervel, aan de slag in deze parttime functie. Daarnaast werkte ze nog twee dagen op de groep, deed ze taken als ontbijt klaarmaken en was ze vervangend huisverantwoordelijke.

Ritueel op Witte donderdag

Vanaf de voorbereidingen op het jubileum, 50 jaar Christophorus in 2003, kreeg Ellen een fulltime functie als staf-functionaris cultuur. Ze schreef het boekje over 50 jaar Christophorus en trok het traject rondom het jubileum. Ze coördineert de werkgroep jaarfeesten en de werkgroep religie, de zaalverhuur, het kunstbeheer en instrumentenbeheer, maakt jaarverslagen en het instellingsblad Citer. Recent is erbij gekomen dat ze voor Camphill Nederland een nieuwsbrief gaat samenstellen. Nog altijd doet ze wat er nodig is op het gebied van cultuur en religie, maar als er initiatieven van anderen komen, laat ze het los. Ze telt haar uren tegenwoordig wel, maar als ze meer werkt, ziet ze dat als haar eigen keuze. Het verzorgen van de handelingen op zondag is voor haar vrijwilligerswerk.

Op mijn vraag naar de therapeutische betekenis van jaarfeesten, zegt Ellen: "Culturele activiteiten geven kleur aan de sleur van alledag. Het jaarritme vormt een zekere basis en geeft structuur aan het jaar. Feesten moeten voor kinderen herkenbaar zijn, ze moeten er naartoe kunnen leven. Vaak is die herkenning er pas na drie jaar, daarom is het ook zo belangrijk om het feest voor kinderen niet ieder jaar helemaal anders in te richten." Ter illustratie noemt ze de activiteit van het tonen van de Madonna's van Rafael in de adventstijd. Pas na enkele jaren komt dit aan en kunnen de kinderen in de beelden stappen, omdat ze deze kennen. Verder herkent zij oerbeelden in de jaarfeestvieringen en de voorbereidende activiteiten die de kinderen kunnen beleven als 'voedsel voor de

ziel'. Soms werkt het helend. Denk bijvoorbeeld aan het beeld van Maria en het kind: de moeder die haar kind behoed, maar het wel de ruimte geeft om zich op zijn eigen manier te ontwikkelen. Ellen verandert dan wel niet veel aan de jaarfeesten, maar ze doet het wel steeds op een nieuwe manier, dat wil zeggen dat ze kleine veranderingen of aanvullingen aanbrengt. Ter illustratie noemt ze het ritueel op Witte donderdag, zoals dat gegroeid is met steeds meer visuele ondersteuning en betrokkenheid van de kinderen zelf. Tijdens het 'Witte donderdagspel' van Karl König (de grondlegger van de Camphill beweging - AB), het ritueel van de twaalf apostelen, zingen de vier aartsengelen een lied. Dan zingt Maria het lied "ach zoon, ach lieve Jesu mijn", en het refrein wordt door alle aanwezigen gezongen. Daarna worden de twaalf apostelen (ieder huis levert 1 apostel) opgeroepen bij hun apostelnaam en gaan aan een tafel zitten, ieder heeft een deugd. Na afloop neemt ieder een rond brood mee naar de groep, en daar eten ze dit op tijdens de stille maaltijd, een broodmaaltijd die, voorzover mogelijk, in stilte wordt gehouden. Laatst heeft Ellen hierbij als experiment de muziek versterkt. Ze was er zich van bewust dat ze daarmee iets van de akoestische kwaliteit van de muziek wegnam, maar door de gitaren, chrotta en fluiten subtiel te versterken, was de muziek voor het eerst goed te horen aan de andere kant van de zaal en daardoor kon er in mooi afgestemd wisselspel meegezongen worden.

Cd met jaarfeestenliedjes

Ook heeft ze voor de instelling een eigen cd met jaarfeestenliedjes opgenomen, met liedjes door het hele jaar heen, als hulp bij het oefenen met de kinderen, omdat vele medewerkers niet meer vanzelfsprekend kunnen zingen. Ze is voornemens meerdere cd's op te nemen, per jaargetijde 1, zodat de kinderen, luisterend naar de cd alleen die liedjes horen die passen bij het seizoen. Zo zoekt ze naar nieuwe eigentijdse vormen.

Dit jaar is het jaarthema op Christophorus 'spiritualiteit'; de medewerkers kregen het boekje: "Ieder moment is nieuw" door Wieke van Woudenberg van der Veen. Naar aanleiding hiervan vinden teamgesprekken plaats om het thema levend te maken en een nieuwe impuls te geven.

Inmiddels doet Ellen al weer 10 jaar dit werk als cultuurcoördinator. Het bevalt haar nog altijd goed, omdat het een baan is met vele verschillende taken. Haar inspiratie wordt gevoed door de jaarfeesten ieder jaar opnieuw met enthousiasme te organiseren en de verbinding met de kinderen te bewaren in het vormgeven van de jaarfeesten. "Zolang er in Christophorus aandacht is voor cultuur, zorg ik met veel plezier en liefde voor cultuur," zegt Ellen, en dat wordt daar zeer gewaardeerd!

COLUMN

Bioscoop en opera

Het was helemaal niet toevallig dat ik vorige maand drie keer de voorstelling van Christopher Marcus zag, waarin hij op de planken een relatie probeert te leggen met het leven van Rudolf Steiner. Het waren respectievelijk dan ook drie verschillende categorieën, namelijk vrienden, collega's en familie, die ik hierbij vergezelde. De Engelstalige solovoortelling Steiner Graffiti liet elke keer een andere indruk achter. De eerste keer was ik gepakt door het thema 'relaties' en wat je hieraan in je leven te danken of te wijten hebt, dat Marcus in grote openheid voor het publiek uitstalde, maar ook het tonen van de eigen beperktheid dat je verhindert een graag gewilde relatie te leggen. Intrigerend was de laatste scène, waarin Marcus in het donker en onder luid geraas over het toneel rende, van de

ene hoek naar de andere, alsof hij uit het brandende Goetheanum probeerde te komen en de uitgang niet kon vinden. De tweede keer begon het me te dagen dat hij scènes op drie niveaus speelde: uit zijn eigen leven, uit Steiners biografie, en ervaringen van tijdgenoten die Steiner hadden kunnen meemaken. De toeschouwer kon dit alleen opmaken uit het wisselende spel en toneelbeeld, want ze vloeiden in elkaar over. Een complicerende factor was dat de scènes uit Steiners leven en de ervaringen van tijdgenoten niet helemaal chronologisch werden gepresenteerd. Maar als je het nodige aan biografische gegevens kende, viel er veel herkenbaars te beleven. Wel riep het de vraag op of dit niet toch vooral een toneelstuk voor antroposofen was. Gek genoeg was een paar dagen later bij een niet-antroposoof onder mijn medetoeschouwers vooral blijven hangen dat karma en reïncarnatie het hoofdthema van Steiners leven vormde, en heel de overige antroposofie een toegift, een bonus, want hier ging het om.

De laatste keer dat ik het toneelstuk zag, reageerde het publiek weer anders. Elke keer poogde Marcus contact met het publiek te leggen, waar de toeschouwers de ene voorstelling meer op reageerden dan de andere. In deze opvoering kwamen wederom nieuwe accenten naar voren, waarbij ik niet kan zeggen dat dit aan Marcus, aan het publiek of aan mijzelf lag. De compositie van het stuk werd steeds duidelijker, maar het eind bleef even intrigerend als de eerste keer. Nu pas merkte ik dat hij een groot gedeelte van de voorstelling met water in verschillende vormen speelde (bijvoorbeeld voor zijn spons om het schoolbord schoon te vegen), vervolgens zout over de grond strooide, om uiteindelijk onder de as tevoorschijn te komen: substanties die bij de doop worden gebruikt. Het is weer een heel andere manier om met Steiner en de antroposofie in aanraking te komen dan je in boeken te moeten verdiepen. Waarom zijn er geen bioscoopfilms over antroposofie en Steiners leven, opera's, televisiedocumentaires, stripboeken, computerspelletjes? Laat Marcus een tournee doen langs de instellingen van het Heilpedagogisch Verbond, speciaal voor de medewerkers, zodat zulke thema's een ongedwongen onderwerp van gesprek worden. Deze voorstelling leent zich er goed voor om de eigen antroposofische identiteit te versterken!

Michel Gastkemper

Thedingsweert krijgt een woonhuis!

Door Ageeth Koning

In Kapel-Avezaath, nabij Tiel, ligt aan de Linge het landgoed Thedingsweert. Thedingsweert bestaat al zo'n 10 jaar en heeft cliënten die op een zorgboerderij met bijbehorende landerijen en een bakkerij werken. In een samenwerkingsverband met Stichting Thedingsweert en Stichting Volkshuisvesting Tiel is hard gewerkt aan de fundering voor een woongebouw. Dinsdag 22 maart was het zover. De eerste paal van het nieuwe woonhuis werd in de grond geschroefd. Op het erf van Thedingsweert stond een heuse feesttent waar je heerlijk zelfgebakken krentenbrood en cake kreeg aangeboden. Mede door het weer, het grote aantal bezoekers en het gezellige draaiorgel was het een goede sfeer. Hans Hansma van Stichting Woonvormen hield als eerste een toespraak en eindigde met een door zijn secretaresse Wil Rovers en hemzelf geschreven gedicht:

1^e paal voor het woonhuis wordt in de grond geschroefd (foto: Ageeth Koning)

Gedicht voor de hei- en boorploeg van Van Dillen

Boren blinken, boren klinken
en heel langzaam draait de schroef.
Zie hem in de aarde zinken,
grondigheid is troef.
Heien, sjouwen, muren bouwen,
boren in de drasse grond,
wat zij aan de aarde toevertrouwen
met die boor zo rond.
Een boerenwoning, kathedralen,
zij funderen het geheid.
Zie de schoonheid van de palen,
door hun zorg meer kwaliteit!

Hierna kregen Klaas Pos van Stichting Volkshuisvesting Tiel en Inge te Velde van Thedingsweert het woord. Na de toespraken werd er een kring gevormd om de vijf toekomstige bewoners door alle "mee-werkers" van Thedingsweert en daaromheen een kring van alle bezoekers. Terwijl iedereen elkaar een hand gaf, werd door Jos Eekhout van Thedingsweert de eerste paal voor het woonhuis in de grond geschroefd, samen met de vijf eerste toekomstige bewoners René, Ariën, Peter, Tim en Steve (zie foto). De redactie van de Verbinding feliciteert Thedingsweert met deze feestelijke gebeurtenis en wenst hen succes met de nieuwe woonvorm.

Heilpedagogisch onderwijs in Tilburg en Eindhoven

Peronniek, een vruchtbaar en toekomstgericht initiatief

Door L. Jiran, schoolleider Vrije School Tiliander

Na een gedegen en gericht voorbereidingsproces begon op Michaëlsdag, 29 september, 2002 de Peronniek-klas in onze school. Ze waren van harte welkom; 7 kinderen, autistisch of met het syndroom van Down. Het was in de biografie van onze school een nieuw initiatief en daarom ook spannend hoe het in de praktijk zou functioneren. Het doel van dit initiatief was dat de kinderen van de reguliere stroom kennis zouden maken van de vermogens en kwaliteiten van onze nieuwe kinderen en omgedraaid! Integratie, langzaam maar zeker, tussen de leerlingen onderling was het streven. Nu na een paar beginjaren werd door alle leerlingen in de school teruggeblikt en unaniem wordt gesteld dat dit initiatief slechts positieve vruchten opgeleverd heeft. Het beeld van samenspelende, werkende en zingende leerlingen is een dagelijks beeld op de speelplaats en in de verschillende klassen. Dit beeld werd met name gerealiseerd door een open houding van alle leerkrachten en last but not least een erg enthousiast en kundig team van verantwoordelijke Peronniek-leerkrachten en onderwijsassistenten! Dit team bracht met zijn enthousiasme een nieuw elan in de school. Het verdiepen in de heilpedagogie is voor ons allen een verrijking geworden. Voor bestuur en schoolleiding is de belasting nu ongeveer een uur per week.

Dit zijn eigenlijk onderhoudswerkzaamheden; de jaren voorbereiding vooraf en het op de grond krijgen heeft uiteraard meer tijd per week gekost. Financieel is het initiatief dekkend. Het aantal kinderen staan garant voor voldoende subsidiering. Peronniek is voor kinderen, ouders en leerkrachten niet meer weg te denken uit de school; een vruchtbaar en toekomstgericht initiatief!

Peronniek, een voorbeeld van hoe de wereld eruit moet zien

Door Gonneke Berendsen

Een heel gewone maandagochtend, begin van een nieuwe schoolweek. "Dit is de fijnste dag van mijn leven, oh heerlijk mijn Peronniek-klasje!" Dit zijn dagelijkse uitspraken van Bram.

Bram, bestempeld als kind met een verstandelijke beperking en licht autistische kenmerken.

Maar Bram nog zoveel meer: kind dat harten opent, vredesstichter, en kind wat mij als moeder heeft geleerd om "te vertrouwen".

Op 5 jarige leeftijd samen met zijn zusje naar de vrijeschool kleuterklas van juffie Lien in Den Bosch. Alle ruimte werd gegeven aan zijn "dekentje", het dekbedje waar hij zich vanaf babytijd angstvallig aan vastklampte en zich achter verschool, om zich veilig te voelen in deze wereld. Op zijn 6de verjaardag zat "het dekentje" op de verjaardagsstoel en kreeg de aandacht die Bram verdiende. Hij werd gezien, er werd meegevoeld, er werd van hem gehouden! In zijn leven heeft hij altijd de mooiste mensen om zich heen gehad.

Toen we uiteindelijk na de eerste klas toch naar het reguliere speciaal onderwijs moesten, stonden ook daar weer twee lieve juffen voor hem klaar. Maar wat misten we "HET", de bezieling, de warmte, het met aandacht aanwezig zijn. Bram is veel ziek thuis geweest dat jaar. Wat een geschenk toen ik in mei hoorde van het heilpedagogisch initiatiefgroepje!

Wat was het een "thuiskomen" die eerste schooldag op Vrije School "Tiliander" in Tilburg.

Het was "Michaëlsdag"; de krans hing, de geur van versgebakken drakenbrood kwam je tegemoet en het omhullende oranje verwarmde je. Met weids armgebaar slaakte Bram de kreet: "YES". Dat was nog maar het begin. Nu inmiddels drie jaar verder, kan ik zeggen dat "Peronniek" (kinderen en leerkrachten), als eenheid een voorbeeld zijn van hoe de wereld eruit moet zien; vol draagzaamheid, liefde en respect. Deze kinderen zijn de wegwijzers in onze maatschappij. Door dit Weten, door ruimte te geven aan de kwaliteiten van ieder kind, door hun inzet, bezieling, energie, liefde en respect, hebben de leerkrachten van Peronniek het paradijs op aarde gecreëerd voor onze kinderen!

Inmiddels hebben de oudste kinderen van het klasje de "Voortgezette Onderwijs leeftijd" bereikt. En weer is het initiatiefgroepje zich met hart en ziel aan het inzetten, om voor onze kinderen "Het Logisch Vervolg onderwijs" van de grond te krijgen.

Laten we hopen, maar er vooral op vertrouwen, dat onze Peronniek-kinderen in deze "stroom van het leven" blijven en zullen krijgen wat hen toebehoort!

Bram en juf Det

IN GESPREK MET

Abigail Schenkers

"Ik verheug me altijd op de schildersles van meester Kenneth" (foto: Erwin Marsidin)

Door Kenneth Flijders, kunstdocent en Leonnie van Eert, hoofd dagbesteding Matoekoe

Abigail (19 jaar) is nu 5 jaar in de dagbesteding van Heilpedagogisch Centrum Matoekoe in Lelydorp (Suriname). Bij het gesprek is ook haar moeder aanwezig. Abigail werkt in het kunstatelier op Matoekoe, dat twee jaar geleden door Willemien van Dijke is opgestart. Dit atelier organiseerde al 2 keer een expositie in Hotel Krasnapolsky in Paramaribo en eenmaal in De Waag in Leiden in Nederland. Abigail heeft aan al deze exposities meegedaan.

Kun je iets vertellen over jezelf?

Ik heet Abigail en ik heb dit jaar 'bigi - jari'. Dat is een groot feest omdat ik in augustus 20 jaar word. Er is dan veel eten, zoals pom, een creools gerecht, een soort pastei van kip en pomtayer.

Wat gebeurt er zoal op Matoekoe?

Ik ben nu verdrietig omdat een jongen van Matoekoe deze week dood is, hij was ziek. Robby was een lieve jongen en lachte altijd naar mij.

Ik maak potten en vazen in de potterij. Ook tekenen, dan maak ik graag een huis.

Wat vind je leuk bij het schildersatelier?

Ik werk graag met penselen om te schilderen. Dat doe ik het liefst met felle kleuren, rood, geel en blauw. En op doeken schilderen vind ik ook leuk. Ik heb veel plezier in mijn werk. Wanneer een werkstuk af is, dan wil ik even uitrusten voordat ik een nieuwe maak.

Hoe is de samenwerking met Kenneth?

Goed, maar ik ben wel een beetje streng wanneer hij wat later in de les komt, omdat hij nog 'een tori moest houden', een gesprek met iemand anders. Ik verheug me altijd op de schildersles van meester Kenneth.

Zijn er nog meer dingen op Matoekoe die je leuk vindt?

Ja, het kerstoneel. De laatste keer was ik een Engel bij het herdersspel. Bij het toneel op het kinderboekenfestival deed ik ook mee.

Wat doe je thuis?

Ik kook elke dag de rijst en help met bezemen, ook doe ik shutters (vensterramen) schoon maken. Ik kijk graag naar een quiz en films op televisie en met mijn nichtje spelen.

Heb je vrienden/vriendinnen?

Ja, Miguel, Orpa, Louella en Mercelien.

Wat wil je nog meer doen op Matoekoe?

Veel meer potten bakken, schilderen en toneel!

Cursus Autisme

De Onderzoeksafdeling van het Heilpedagogisch Verbond biedt een cursus aan, welke op locatie in instellingen wordt gegeven. De cursus is ontwikkeld naar aanleiding van het onderzoek: Mensen met autisme beter leren kennen (2003).

Doel:

- informatie en overzicht over ontwikkelingen met betrekking tot autisme spectrumstoornissen,
- inzichten en hulpmiddelen aanreiken voor diagnostiek en zorg en therapieën,
- uitwisseling op basis van ervaringen in de betreffende instelling.

Medewerking aan de cursus wordt verleend door: Marijke Bijloo, GZ-psycholoog, Hedy van Loon, kinder- en jeugdpsychiater en Martin Niemeijer, arts-onderzoeker.

Inhoud:

- Het spectrum van autistische stoornissen, ontwikkelingen in de diagnostiek en behandeling, Hedy van Loon
- Antroposofische gezichtspunten, Marijke Bijloo
- Een Zorgmodel en een Instrument voor de evaluatie van de kwaliteit en het effect van de zorg voor mensen met autisme, Martin Niemeijer

Het programma kan in overleg aangepast aan de wensen van de instelling waar de cursus wordt aangeboden.

Plaats: op locatie in een instelling van het HPV, kosten € 1000,-, tijdstip: een programma voor twee dagdelen, de datum in overleg. Contactpersoon: Martin Niemeijer, mhn@planet.nl

Cursus Instrument Beeldvormende diagnostiek van de constitutie

Martin Niemeijer, Onderzoeksafdeling van het Heilpedagogisch Verbond, heeft in samenwerking met Erik Baars van het Louis Bolk Instituut afdeling Gezondheidszorg een diagnostisch instrument ontwikkeld op basis van de heilpedagogische constitutiebeelden. De cursus is bedoeld om kennis te maken en te oefenen met het Instrument en hoe de stap naar de therapie te maken. Programma:

- Donderdag 15 september

14.00 uur Plaatsbepaling heilpedagogische constitutiebeelden en introductie van het Instrument, *Martin Niemeijer*

16.00 uur Holistische diagnostiek, principes en methodische stappen, Erik Baars

17.00 uur Een casus, oefenen met het Instrument
De deelnemers krijgen huiswerk mee om te oefenen met het Instrument

- Donderdag 3 november, Erik Baars en Martin Niemeijer.

14.00 uur Bespreking van het huiswerk

15.00 uur Nogmaals oefenen met een casus

16.00 uur De stap van diagnostiek naar therapie.

17.00 uur Evaluatie

Plaats: Lentelaven, Zeist, kosten deelname € 100,- p.p., minimale deelname 8 personen, maximaal 12 personen. Het boekje met het Instrument is voor € 10 verkrijgbaar bij het Louis Bolk Instituut, telefoon (0343) 52 38 60, www.louisbolk.nl, contactpersoon: Martin Niemeijer, mhn@planet.nl

SPH – deeltijd een antroposofische differentiatie aan de Hogeschool Leiden. Open avond op 15 juni van 19.00 tot 21.30 uur

In september 2003 is aan de Hogeschool Leiden een antroposofische differentiatie van de deeltijdopleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening gestart. Zie voor uitgebreide informatie de Verbinding van februari jl.

Open avonden

Op 15 juni is er een open avond van 19.30 tot 21.30 uur.

Er is een brochure over de reguliere SPH-opleiding, en een aanvullende brochure over de antroposofische differentiatie aan te vragen op telefoon (071) 518 88 00 of op de open avond mee te nemen.

Voor meer informatie over de opleiding

Inhoudelijke informatie bij Truida de Raaf, telefoon (030) 693 26 46 (inspreken voicemail),

e-mail tderaaf@cs.com of overige informatie: Dhr. N. van Tol, opleidingscoördinator SPH, telefoon (071) 518 85 13, Dhr.D. Keijzer, directeur afdeling Kunstzinnige therapie van Hogeschool Leiden, telefoon (071) 518 87 16, e-mail keijzer.d@hsleiden.nl

Nieuwe cursusgroep Applicatieopleiding Therapeutisch Begeleider start in januari 2006

De volgende Applicatieopleiding voor Therapeutisch Begeleider zal in januari 2006 weer van start gaan. De opleiding duurt 30 cursusdagen (1 dag per 2 weken, excl. vakanties) en een examendag en eindigt in juni 2007. Er zijn 3 à 4 blokjes van 2 dagen.

De applicatieopleiding is een opleiding op MBO niveau 4 die opleidt tot therapeutisch begeleider in de antroposofische zorg, hulpverlening en/of behandelingsituatie voor mensen met een verstandelijke handicap of psychiatrische problematiek. De opleiding kan vanuit alle instellingen in de antroposofisch geïnspireerde gehandicaptenzorg en (kinder & jeugd)psychiatrie gevolgd worden. Je kunt worden toegelaten als je een beroepsopleiding in Zorg of Welzijn hebt gevolgd op minimaal niveau 3 of een gelijkwaardig traject hebt gedaan. Daarom kan deze opleiding ook gelden als verkorte opleiding tot Sociaal Pedagogisch Werker op niveau 4. We noemen dit de 'doorstroomopleiding SPW-4'.

De opleiding baseert zich op een zelfstandige actieve leerhouding bij de cursist en biedt ruimte aan de biografische en situatonele aspecten van de cursisten. Cursisten moeten minimaal 24 uur per week praktijkervaring opdoen in een als zodanig erkende instelling.

Er wordt een landelijk en internationaal erkend diploma afgegeven.

Cursusplaats: Lentelaven, aan de Utrechtseweg in Zeist.

Brochure verkrijgbaar bij het Heilpedagogisch Verbond.

MENS EN MUZIEK: uitwisselingsplatform voor muziktherapeuten, -pedagogen, musici en instrumentenbouwers

Door Erik Speelman

Stichting mens en muziek organiseerde in de herfst van 2004 op Scorewald in Schoorl een conferentie voor iedereen die

in zijn vakgebied met muziekvernieuwing bezig is. Het resultaat was een totaal volgeboekte conferentie met 10 workshops en 2 concertavonden met medewerking van nationale en internationale ensembles. Stichting mens en muziek is ontstaan uit de Choroï-Foundation en wil de muziekvernieuwingsimpuls in de breedste zin ondersteunen. Om dit te realiseren is ondermeer een website opgezet, waar veel informatie op te vinden is over concerten, workshops, instrumentenbouw, conferenties, werkgroepen en publicaties betreffende muziekvernieuwing. De initiatiefgroep van mens en muziek wordt vertegenwoordigd door leden uit de verschillende doelgroepen (muziektherapie, -pedagogie, -instrumentenbouw, -publicisten en uitvoerende musici).

Eén van de volgende grote activiteiten die de stichting ondersteunt is het Improvisatiefestival en – conferentie dat plaats zal

Vervolg pagina 3

Pilot project ZMLK-aanleunklas bij het Novalis College

Door Antoon van Hooft

Een enthousiaste groep van ouders die hun gehandicapte kinderen in de afgelopen jaren met succes een aanleunklas in het regulier basisonderwijs hebben geplaatst, zoekt naar voortzetting van vrijeschool onderwijs voor hun kinderen. De kinderen waar het om gaat, komen o.a. uit de Peronnik-klas van Vrije School Tiliander te Tilburg en de Vuursteenklas van de Korenaar in Eindhoven. Peronnik en de Vuursteen gingen in augustus 2004 hun driejarig bestaan in en krijgen nu te maken met hun eerste uitstroom naar het vervolgonderwijs.

Genoemde ouders onderzoeken samen met Mw. Antoinette Heerschoop, lid van het managementteam van Heimdal (heilpedagogische kinderdagcentrum) en Antoon van Hooft, rector van het Novalis College te Eindhoven, de mogelijkheden een aanleunklas in het reguliere voortgezette onderwijs te realiseren per augustus 2005.

Het motto is: gewoon waar het kan en speciaal waar het moet, telkens zoekend naar integratie die de leerlingen met elkaar kunnen aangaan.

De financiering wordt verzorgd door zowel de reguliere onderwijsmiddelen als de middelen uit de leerlinggebonden financiering (rugzak) te poolen in één pot. Een dergelijke aanleunklas zou uniek zijn in het regulier voortgezet onderwijs in Nederland en in het buitenland. Het past in het huidige politieke beleid om leerlingen die speciaal onderwijs behoeven zoveel mogelijk te integreren in het reguliere onderwijs. De komende maand gaat besloten worden of en wanneer er gestart wordt.

Vriendenconcert 12 februari 2005

Door Alexandra Buijsman

Op zaterdag 12 februari jl. verzorgden David Zilversmit en Meindert Kuijper een vriendenconcert in de Rafaëlzaal van Stenia in Zeist. Zij wilden hun muzikale vriendschap vieren, die 16 jaar geleden begon. Een volle zaal vierde met hen dit feest en zong, waar het kon, enthousiast mee.

In 1986 kwam David als 10 jarige jongen op Zonnehuizen Veldheim Stenia en ontmoette Meindert. Hij zong de hele dag, vooral liedjes van Wim Sonneveld en Annie MG Schmidt. David

en Meindert hebben altijd samen muziek gemaakt. In 1995 werd er door de Philadelphia Stichting een theaterfestival georganiseerd voor mensen met een verstandelijke handicap. Ze deden mee met een zelfgeschreven liedje van David: "Waar moet ik heen met jou?". David won de landelijke 1e prijs! Daarna werden ze op vele plaatsen uitgenodigd. Zo gingen ze in 1997 naar het Europese Theaterfestival in Helsinki. Het werd een fantastisch optreden voor 1500 mensen.

In 2004 zijn David en Meindert naar Israël geweest voor een optreden in Kishorit, een woon- werkgemeenschap voor mensen met een zorgvraag.

Het concert werd gegeven voor de sponsors van het te bouwen kunstzinnig centrum aldaar. Tevens hebben ze een mooie cd opgenomen. De opbrengst daarvan komt geheel ten goede aan Kishorit. David woont nu in het Zonneweg project te Driebergen. Op vraag treden zij graag voor u op. Contact: Marion Zilversmit, telefoon (020) 673 46 90, marion@typies.nl

vinden van 10 augustus t/m 13 augustus 2005 op Hogeschool Helicon te Zeist. Ook hier zal weer medewerking verleend worden door een tental van internationale ensembles. Wil je meer weten over dit festival en over MENS EN MUZIEK, neem dan eens een kijkje op de website, www.mensenmuziek.nl of bel: (072) 509 94 58

Maak kennis met de Parcivalschool in Antwerpen

Steinerschool voor Buitengewoon Onderwijs, BLO: type 1, 2 en 8. BuSO: nieuw: opleidingsvorm 1 (voor type 2 leerlingen) opleidingsvorm 3, voor type 1 leerlingen, twee afdelingen: - schilder-decorateur - logistiek assistent

Op 23 april 2005 is er een open schoolfeest, tentoonstelling en open ateliers. Ingang via de nieuwbouw aan de Van Diepenbeekstraat 38, 2018 Antwerpen. Op het schoolfeest (om 11.00, 13.00 en 15.00 uur) kunt u kennismaken met de ontwikkelingsstof die de kinderen in de lagere school aangeboden krijgen. De tentoonstelling van de lagere en middelbare school is permanent geopend van 10.30 tot 16.30 uur. Voor meer informatie: (32) 03 230 24 44, e-mail parcivalschool@scarlet.be, www.parcivalschool.net

Training Antroposofie en Werk

(deze training wordt voor de achtste keer gegeven)

Antroposofie is niet alleen een wereldbeeld, maar is een vragende spiegel naar je eigen wereldbeeld. Antroposofie is daarmee ook een onderzoeksweg. Zonder vangrail, zonder eindpunt, zonder wegverharding; een gesprekspartner zo je wilt. Op flexibele, speelse en onorthodoxe wijze wordt antroposofie in deze training als leerlandschap doorlopen. Zo kan antroposofie worden tot een inspirerende en enthousiasmerende kracht in iedere medewerker of leidinggevende.

Doel

Na de cursus:

- je hebt antroposofie probleemgericht leren concretiseren tot liefdevol situationeel handelen op je werkplek;
- je hebt antroposofie als levend spiritueel brongebied leren kennen voor je inspiratie en enthousiasme. Volhouden, consequent zijn en integer je eigen koers gaan kunnen mede hierdoor de vaardigheid tot leidinggeven versterken;
- je hebt scholings- en ontwikkelingsinstrumenten ontwikkeld die je na de opleiding verder kunt uitbouwen, zowel voor je zelf als naar onderzoeksvragen in je werk;
- je kunt een functioneringsgesprek met jezelf houden.

Cursusdata en informatieavond

De cursus omvat 9 blokken van twee en een halve dag. Elk blok begint op donderdagavond om 19.00 uur en eindigt zaterdag om 16.00 uur. Blok 1: 6 oktober 2005. Tussen de blokken is er een intervisie avond in kleine kring. Voor geïnteresseerden is er op 12 mei 2005 een informatieavond vanaf 19.30 uur. We brengen je graag in contact met leidinggevendenden uit de heilpedagogie die de cursus eerder volgden. Voor informatie: Kraaybeekerhof, Postbus 17, 3970 AA Driebergen, telefoon (0343) 51 29 25, fax (0343) 53 38 65, www.kraaybeekerhof.nl

Mag ik me even voorstellen?

Ik ben Vera Spönhoff, ik ben 35 jaar en vanaf 1 maart jl. in dienst van het Heilpedagogisch Verbond. Ik zal me gaan bezighouden met een veelheid van taken binnen het bureau. De administratieve taken rondom de Samenwerkende Opleidingen zal ik van Roelien Kort overnemen. Verder zal ik gaan assisteren bij voor komende bureauwerkzaamheden en diverse activiteiten zoals themadagen, manifestaties enz.

Wat doe ik in mijn vrije tijd?

In mijn vrije tijd ben ik ook een bezige bij. Naast mijn twee kinderen (jongetje van 4 en een meisje van 1) stort ik me vooral in het creatieve gedeelte van het leven. Mijn grootste passie is boetseren/keramiek en ik maak daarnaast ook muurschilderingen. Naast het HPV werk ik ook als illustrator voor de Huurdersbelangenvereniging in Leusden. Als er nog wat tijd over is, ben ik te vinden bij vrienden (daar sta ik ook vaak Italiaans te kokkerellen, of zoiets). Verder heb ik ook veel contact met mijn familie in Italië (mijn moeder is Italiaanse van oorsprong). Ik denk dat ik dit jaar met het gezin, mijn familie daar ga opzoeken.

Beroepsopleiding concentratieoefeningen

De 'beroepsopleiding concentratieoefeningen', is een beroepsopleiding die tot doel heeft om de concentratieoefeningen concreet in de praktijk te brengen binnen de verschillende werkgebieden van therapeutische en educatieve beroepen. De opleiding is bedoeld voor therapeuten, leraren, artsen, bedrijfsadviseurs of een ieder die werkzaam is in de gezondheidszorg, het onderwijs en/of in andere sociale sectoren.

De cursus zal 's ochtends beginnen met een praktisch deel, waarin men zelf gaat oefenen met de concentratieoefeningen. In de middag zal men gezamenlijk kijken naar de werking van deze concentratie oefeningen op de mens in het algemeen. We zullen daarbij grondig onderzoek doen naar de achtergrond van het ontstaan van de mens en ons intensief bezig houden met zijn verleden, heden en zijn toekomst. Dit ook aan de hand van zijn organen, wezensdelen, temperamenten en zijn individuele ontwikkeling. Het antroposofische mensbeeld in haar verschillende facetten zal ons tot een groter inzicht lei-

den, waardoor we tot meer praktische toepassingen en oplossingen kunnen komen, die we in ons werk en dagelijks leven kunnen gebruiken.

De cursus wordt in 49 delen gegeven en vindt één keer per week op de woensdag plaats. Informatie bij Margalit Laufer, Vijverlaan 11, 3701 CR Zeist, telefoon (030) 691 68 32 of (06) 44 78 48 64, e-mail: margalit@scarlet.nl

Officiële opening van De Koperen Bal

Op zaterdagochtend 28 mei aanstaande zal de officiële opening van De Koperen Bal, antroposofisch kinderdagcentrum in Purmerend, plaatsvinden. Noteert u deze datum alvast in uw agenda. In de volgende Verbinding kunt u meer hierover lezen.

INGEZONDEN

13 maart 2005

Geachte Redactie,

Graag wil ik het volgende onder uw aandacht brengen. In het nummer van maart 2005 staat op pagina 6 onder de kop: "Maanknoppen, het Heilpedagogisch Verbond en een fonkelnieuw begin", een vrij grote fout.

De heer Bernard Heldt omschrijft de maanknoppen als volgt: "Elke 18 jaar, 7 maanden en 6 dagen komt de constellatie van zon en maan, planeten en sterren weer op precies dezelfde wijze terug aan het firmament. Dat dit zolang duurt, komt omdat de maan met zijn omloop om de aarde de meest lastige in het verhaal is. Daarom wordt dit punt maanknoop genoemd".

Van deze omschrijving klopt helemaal niets:

Om te beginnen gaat het hier om de baan van de zon en de maan wier banen ten opzichte van elkaar een iets andere stand innemen, namelijk een helling van 5 graden 09 ten opzichte van het eclipticavlak, en daardoor (denkbeeldig) elkaar's baan kruisen. Dit fenomeen is namelijk niet te zien aan de hemel.

In de baan om de aarde snijdt de Maan twee keer het vlak van de ecliptica, één keer op haar weg omhoog; dit snijpunt heet Noordelijke Maansknoop of Drakenkop en één keer op haar weg omlaag in de Zuidelijke Maansknoop of Drakenstaart. De periode die de maansknoop nodig heeft om één keer volledig om de ecliptica te trekken duurt 18 jaar, zeven maanden en negen dagen.

Het is echter niet zo, zoals de heer Heldt schrijft dat de gehele constellatie van planeten en sterren na deze tijd (18 jaar, 7 maanden en 9 dagen) op hetzelfde uitgangspunt komen. Namelijk: elke planeet heeft zijn eigen omlooptijd variërend van 27 _dag (Maan) tot 247,7 jaar (Pluto) dus is het volledige onjuist om te schrijven dat de planeten eenzelfde positie innemen.

Over dit onderwerp is heel veel meer te vertellen en het is dan ook jammer dat de heer Heldt dit buitengewoon boeiende onderwerp zo slordig af doet.

Wilma E. ter Mull

Dank u voor uw uitvoerige reactie op mijn inderdaad wat slordige beschrijving van de maanknoop. Wat de planeten betreft: die horen er niet in thuis; het gaat om de verhouding zon, maan en aarde. De tijdsspanne van 18 jaar, 7 maanden en 6 dagen heb ik uit het artikel van Ari Boogert in Elsevier Magazine van 30 augustus 1986.

Dit korte stukje was niet bedoeld als uitleg over de maanknoop, maar als beeldschets voor de impuls waaruit het Heilpedagogisch Verbond is opgericht in relatie tot de actuele situatie waarin deze impuls weer centraal staat. De tweede maanknoop, in de week van 10 januari 2005 waarin het bureau van het Verbond is verhuisd, biedt hierbij een opvallend markeerpunt.

Bernard Heldt, hoofdredacteur

Vervolg pagina 1

40 Jaar Choroï-impuls

Ontwikkeling van de ruimtelijke klank

De authentieke volksmuziekinstrumenten maken vaak veel materiaalklanken hoorbaar, waardoor de klanken overmatig helder, vaak nasaal en dicht klinken. De klassieke instrumentenontwikkeling heeft ervoor gezorgd dat de klank in de ruimte vrij werd en ging zingen (sonoriteit). Een geweldige ontwikkeling in de ruimtelijke klank heeft in de afgelopen 300 jaar plaatsgevonden! De mens veroverde de muzikale ruimte, het akoestische instrumentarium werd steeds ruimtelijker en vrijer van klank, ook ontwikkelden de instrumenten zich meer solistisch. Het klassieke orkest en het klassieke instrumentarium kwamen tot volle bloei. Het is interessant om deze ontwikkeling van de ruimtelijke klank door te trekken en tot de conclusie te komen dat de elektronische klankontwikkeling deze ruimtelijke werking van de muziek nog extremer doorvoert. De elektronische klankproductie is zelfs in staat om door de fysieke muren heen te breken en een geheel 'virtueel' klankwereld te scheppen. Wanen we ons bijvoorbeeld niet in een kathedraal bij het afspelen van een cd met orgelmuziek? In ieder geval overtreft deze klank de maten van mijn huiskamer! Overtreft het tot volle bloei gekomen instrumentarium soms ook niet de menselijke muzikale maat? In ieder geval is het duidelijk dat er in de pedagogie en therapie behoefte is aan een andere klankkwaliteit dan in de concertzaal! Een schoolklas met kinderen die een stemvolume van operazangers hebben, zou waarschijnlijk voor de meeste leerkrachten een nachtmerrie zijn! Zo is het eigenlijk ook met de muziekinstrumenten! Een schoolinstrumentarium moet aangepast zijn aan de grootte van de groep. Als we met 20 barokfluiten samenspelen, merken we meteen dat deze instrumenten eigenlijk helemaal niet voor het samenspel bedoeld zijn, maar echte solo-instrumenten zijn en in een klein ensemble tot hun recht kunnen komen. Om deze reden ontwikkelde Choroï al bijna 40 jaar geleden de Choroï-fluit, die helemaal gericht is op het gebruik in de klas. De terughoudende heldere, beweeglijke klank maakt het mogelijk dat samenspel met een grote groep mogelijk is, en als het ware klinkt als een kinderkoor, (in vergelijking tot een koor van operazangers!).

Een hoofddoel van Choroï is ervoor te zorgen dat het muziekleven van mensen van deze tijd, van jong tot oud, nieuwe mogelijkheden krijgt. Circa 200 mensen in de sociaaltherapeutische Choroïwerkplaatsen dragen dagelijks aan de verwerking van dit doel bij!

Literatuur:

'Het mysterie van de toon, in mens, ruimte en materie' Norbert Visser, Choroï-foundation, isbn 9060384105/nugi 924, www.choroï.nl en www.mensenmuziek.nl

'Musik in Pädagogik und Therapie' Gerhard Beilharz, Verlag Freies Geistesleben, www.freiesgeistesleben.com

Autisme waarnemen

Waarneming en zintuiglijke ervaringen met mensen met autisme en Aspergersyndroom. O. Bogdashina, Garant Uitgevers, Apeldoorn, 212 pag., € 21,90, ISBN 9044 11 53 75

Mensen met autisme nemen op hun eigen manier waar. Het is dan ook vanzelfsprekend dat zij zien wat anderen zien en waarnemen zoals anderen. Het gevolg is dat mensen met autisme ook op een andere manier communiceren. Zij reageren anders dan verwacht, door hun speciale manier van waarnemen. In het boek Waarneming en zintuiglijke ervaringen bij mensen met autisme en Aspergersyndroom, wordt beschreven hoe deze mensen horen, zien, proeven, aanraken en ruiken. Het boek probeert een andere kijk te geven op het moeilijke, en voor de meeste mensen onvoorspelbaar gedrag van mensen met autisme. Het boek geeft handreikingen om dit gedrag in kaart te brengen en beter te begrijpen.

Boek 'Over grenzen'

Uitgave van het LKNG en de NGBZ. Samenstelling: Marion Kersten en Daan Flikweert. ISBN-nummer: 90 77292 09 8. Informatie: info@ngbz.nl of info@lkng.nl

In juni 2004 vond in Montpellier Frankrijk het 12e wereldcongres plaats van de International Association for the Scientific Study of Intellectual Disabilities (IASSID). Onderzoekers en praktijkwerkers uit de hele wereld wisselen op de IASSID congressen (wetenschappelijke kennis uit over verstandelijke beperkingen en het verbeteren van de bestaankwaliteit van mensen met verstandelijke beperking. In het boek 'Onderzoek over grenzen' geven Nederlandse deskundigen een overzicht van de meest opmerkelijke presentaties die op het 12e IASSID congres zijn gehouden. Ze rapporteren over dertien verschillende themagebieden. Vanuit de FvO levert Aartjan ter Haar een bijdrage aan het boek met een artikel over 'emancipatie en advocacy'.

Geef me de 5

Colette de Bruin, uitgegeven door MEE Oost-Gelderland en uitgeverij Graviant, Doetinchem, 192 pag. (plus cd-rom), € 37,50, ISBN 9075129645

Hoe voedt je een autistisch kind op of hoe begeleidt je die? Daarover gaat het boek "Geef me de 5". Het boek is geschreven vanuit de behoefte van het autistische kind zelf. Kinderen met autisme stellen vaak vijf vragen: Hoe, Wat, Waar, Wie en Wanneer? Het boek kan een handvat bieden om met deze vragen om te gaan. Door in te zoomen op de gevolgen van een autistische stoornis, krijgen lezers meer begrip voor de situatie. De lezer zet als het ware een autistische bril op. Hierdoor kunnen ouders of begeleiders goed zien hoe een autistisch kind denkt. Het boek is voorzien van een cd-rom met videofragmenten, werkbladen en schema's.

Moment Het leven van mensen met een verstandelijke beperking

Foto's van Inge Hondebrink, Uitgave De Zijlen, Tolbert, 96 pag. ISBN 90-809472-1-0

In 2004 was fotografe Inge Hondebrink regelmatig te gast bij mensen met een verstandelijke beperking. Zij lieten haar zien wat ze beleven, waar ze van houden, met hoeveel plezier ze hun hobby uitoefenen; maar ook hoe het is als een zieke huisgenoot sterft. Een schitterend kleinnood met momentopnames van vertrouwen, verdriet, geloof, waardigheid, vakmanschap, inzet, liefde; inkijkjes in het leven van mensen.

VACATURES

Voor **Michaelshoeve in Brummen** zoeken wij per 1 augustus 2005 Tijdelijk vervangende gezinshuisouders i.v.m. verlof van huidige gezinshuisouders voor het gezinshuis **Het JORISHUIS**

Het gezinshuis bestaat uit drie kinderen in de schoolleeftijd (zorgvragers geplaatst door de instelling) en een inwonend (echt-) paar. De instelling biedt met deze zorgvorm een therapeutische gezinssituatie voor kinderen die niet in het eigen gezin kunnen wonen en voor wie een plaatsing in een pleeggezin niet mogelijk is. In het Jorishuis is één persoon van het (echt) paar in dienst van de instelling voor 32 uur per week, eventueel uit te breiden naar 36 uur per week.

Wij zoeken voor de **periode van 1 augustus 2005 tot 15 januari 2006** enthousiaste mensen die de huidige gezinshuisouders willen vervangen en in het Jorishuis op het terrein van de instelling willen wonen.

Wij vragen medewerkers:

- Met een relevant diploma (bijvoorbeeld SPW 3)
- Die ervaring hebben en affiniteit met de zorgvragers
- Die oog hebben voor het individu en het sociale leven
- Die goed zelfstandig kunnen werken
- Die zich willen verdiepen in de ontwikkelingsvragen van de zorgvragers
- Die 24 uur per dag verantwoordelijk zijn voor de 3 zorgvragers

Wij bieden:

- Een tijdelijke aanstelling voor 32 / 36 uur per week
- Begeleiding
- Een tijdelijk huurcontract voor de dienstwoning Het Jorishuis
- Een weekend en vakantieregeling

Sollicitatie:

Je sollicitatiebrief met uitgebreid CV kun je sturen naar: de Stichting Michaelshoeve Overkempe, afdeling Personeelszaken t.n.v. Cliff Brinkman, Zutphensestraat 175, 6971 JR Brummen of per mail cliffbrinkman@mhok.nl. Voor meer informatie kunt u tijdens kantooruren contact opnemen met Christa Noltén, directeur, telefoon (0575) 56 86 00 of bezoek de website www.bellisgroep.nl

• **Symposium Kunst, wetenschap & innerlijke vrijheid**, 16 april in het Natuurhistorisch Museum Naturalis in Leiden. Organisatie en nadere informatie De Zonneboom, telefoon (071) 512 31 37, info@zonneboom.nl

• **Agressie**, 20 april in Zonnehuizen Veldheim Stenia in Zeist. Miniconferentie over angst, agressie, veiligheid, agressietrainingen en nazorg. Organisatie en informatie telefoon (030) 694 54 75, e-mail pvanloock@veldheim-stenia.nl

• **Beter denken over ziek, nationaal Congres van de Federatie Antroposofische Gezondheidszorg**, donderdag 21 april 2005 in Antropia in Driebergen. Sprekers zijn o.a. prof. dr. Cees J. Zwart 'Wie is eigenlijk de kwakzalver?' en dr. ir. Bob Cramwinckel 'Creatief met anders denken'. Informatie bij FAG-bureau, telefoon (0343) 53 35 38, aanmelding: irmavisser@tiscali.nl

• **Kinderen hebben wortels en vleugels nodig**, 23 april in gebouw Avanti, Almere Haven. Ontmoetingsdag met 3 thema's: "kinderen in de knel", "hoe kunnen we het kind leren kennen?" en "kinderen zijn niet je bezit". Informatie bij de Janusz Korczak Stichting, telefoon (020) 644 70 18, e-mail info@korczak.nl, www.korczak.nl

• **Cursus communicatie bij mensen met autismespectrumstoornissen en een verstandelijke leeftijd tot 4 jaar**, 25 en 26 april bij Fontys hogeschool in Eindhoven, telefoon (0877) 87 18 49, e-mail d.vanvroevoen@fontys.nl

• **Basale stimulatie**, 25 en 26 april bij OLV ter Eem in Amersfoort. Introductietraining voor begeleiders van mensen met een zeer ernstig verstandelijke handicap. Informatie NGBZ, telefoon (030) 230 65 90, e-mail info@ngbz.nl

• **Symposium Omgaan met agressie in de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap**, 27 april in Leekerweide, Wognum. Informatie buro Tov, telefoon (0229) 57 64 21, www.burotov.nl

• **Cursus Moeilijk gedrag bij personen met autisme: een uitdaging?**, 28 en 29 april, 26 en 27 mei bij Fontys hogeschool in Eindhoven, telefoon (0877) 87 18 49, e-mail d.vanvroevoen@fontys.nl

• **Knoop in mijn buik**, 31 mei in De Meervaart in Amsterdam. Landelijk interactief congres over seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking. Kosten € 198,-. Informatie en aanmelding bij "Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum", www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of telefoon (026) 370 20 70

COLOFON

10^e jaargang, nummer 87
april 2005

De Verbinding is het informatiebulletin van het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 11x per jaar. Het wordt gemaakt voor medewerkers, ouders en belangstellenden die betrokken zijn bij de heilpedagogie en sociaaltherapie. Verspreiding vindt plaats via de secretariaten en de huizen van de lidinstellingen van het HPV en het HPV secretariaat. Verzending naar huisadres is mogelijk. De samenstellers behouden zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren.

Inleveren kopij voor volgende Verbinding vóór 18 april 2005
Verschijningsdatum volgende Verbinding 6 mei 2005

Samenstelling: Bernard Heldt, Roelien Kort, Ageeth Koning.
Eindredactie: Ageeth Koning, e-mail: a.koning@heilpedagogie.nl
Hoofdredacteur: Bernard Heldt.
Productie: Buro Laga, Arnhem
Cartoon: Janet Steenhuis, Arnhem

Redactieadres:
Secretariaat Heilpedagogisch Verbond
Postbus 560
3700 AN Zeist
Tel: (030) 694 55 40
Fax (030) 694 55 90
E-mail hpv@heilpedagogie.nl
Website www.heilpedagogie.nl

